

Maandblad **Oud-Utrecht**
65e jaargang nr. 4 - april 1992

Het Maandblad is een uitgave van de vereniging tot beoefening en tot verspreiding van de kennis der geschiedenis van stad en provincie Utrecht.

Voorzitter: H.H.W. Kernkamp.
Secretaris: A. Pietersma, Alexander Numankade 199, 3572 KW Utrecht.
Penningmeester: J.W. Lemaier.
U kunt zich opgeven als lid van de vereniging Oud-Utrecht door te schrijven naar: Oud-Utrecht, Antwoordnummer 3335, 3500 VP Utrecht.
De contributie bedraagt f 47,= per jaar (26- f 30,=; 65+ f 41,=).
Contributie- en ledenadministratie:
Mw. C. de Leeuw, telefoon: 03465 - 62930.

Redactie: J.W.G. Haverkamp, E.M. Kylstra, G.J. Röhner, A.H.M. van Schaik.
Vormgeving: Erik Uitenbogaard (B&U).
Redactieadres: **Alexander Numankade 199, 3572 KW Utrecht**. Telefoon: 030-736654.

Het Oranjepark: een verdwenen stukje Utrecht

Op 1 september 1933 was het groot feest in wijk C. De vereniging 'Het Oranjepark' bestond namelijk vijftig jaar. 'Het Oranjepark' was sinds haar oprichting in 1883 een actieve buurtvereniging. Elk jaar werd er rond 31 augustus een daverend Oranje-feest georganiseerd om de verjaardag van Koningin Wilhelmina en de verjaardag van het park te vieren. Ook deze keer had de vereniging veel festiviteiten georganiseerd. Er werd zelfs een gedenkboekje uitgegeven, waarin ook een korte ontstaansgeschiedenis van het eerste echte openbare park van Utrecht werd gegeven.

Gezicht op de Groenesteeg e.o. en het Oranjepark vanaf de toren van de Jacobikerk, 1934. Foto: G.A.U. TA Ca 43 (2)

✓ Rectificatie

In het register op de 64ste jaargang van het Maandblad Oud-Utrecht (zie het Maandblad van maart 1992) is een fout geslopen. De tweede en de derde pagina van het register zijn omgewisseld, zodat -bijvoorbeeld- de lijst van auteurs van de eerste register-pagina abusievelijk op de derde pagina wordt voortgezet, in plaats van op de tweede pagina.

In dit nummer van het maandblad treft u een gecorrigeerde versie van het register aan.

Redactie

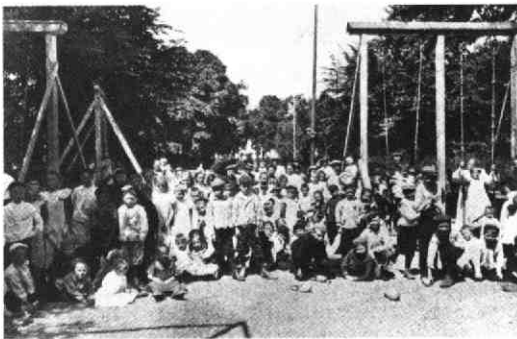
Uw bijdragen voor het Maandblad kunt u toesturen aan de redactie, Alexander Numankade 199, 3572 KW Utrecht, liefst op 5¼ of 3½ inch floppy (WordPerfect, versies 4.2, 5.0 of 5.1).

Wijk C was in de tweede helft van de negentiende eeuw en in het begin van deze eeuw de dichtstbevolkte wijk van de stad. Er woonden heel veel armen in deze volksbuurt onder zeer slechte omstandigheden. De slechte woonomstandigheden en de hoge bevolkingsdichtheid waren de twee belangrijkste oorzaken, dat de cholera-epidemie, die Utrecht rond 1866 trof, veel slachtoffers maakte in wijk C.

Het Oranjepark dankte zijn ontstaan aan deze epidemie. De gemeentelijke commissie, die belast was met de bestrijding van deze ziekte, begon namelijk rond 1880 een aantal krotwoningen te slopen op het Eeckerensplein. Daardoor ontstond

er een stoffige zandvlakte die na regenval in een modderpoel veranderde en waar de buurtkinderen in speelden. De gemeente had daarom het idee deze open plek met groen te beplanten. Een commissie van wijkbewoners en van rijkere stads- genoten uit overig Utrecht, ontstaan op voorstel van de Vereniging van Volksvermaken, had echter een ander plan. Deze commissie wilde een volkspark aanleggen met verschillende speelwerktuigen en een gemeenschapsgebouw, om zo de schrijnende woonomstandigheden in wijk C te verzachten en de bewoners meer levensvreugde te bieden. De gemeente keurde het plan goed en stond het plein af. Dankzij financiële steun van de Utrechtse notabelen en medewerking van tuinarchitect Copijn uit Groenekan, kon de commissie het plan in 1883 realiseren. Op 14 mei 1883 was de officiële opening van het Oranjepark.

Het onderhoud en de bewaking van het volkspark werd door de commissie van beheer en toezicht, die op 1 september 1883 werd opgericht, overgedragen aan de gemeente. Bij Koninklijk Besluit werd de commissie op 1 september 1913 als 'Vereniging het Oranje park' wettig erkend. Uit de statuten blijkt dat de vereniging zich onder andere tot doel stelde de liefde en trouw aan het huis van Oranje Nassau onder de leden levendig te houden, de aangename omgang en de saamhorigheid tussen de leden onderling te bevorderen en de ontwikkeling van de kinderen van de leden te bevorderen.

De speeltuin in het Oranjepark, 1906. Foto: G.A.U. TA G 1.72

Deze verwijzing naar het koningshuis is niet vreemd. Wijk C stond in de tweede helft van de 19de eeuw al bekend om zijn liefde voor het Oranjehuis. Een bewoonster stond zelfs bekend als 'Oranje Kaa'. Zij had een logement in de Oranjestraat voor oud-kolonialen. Wanneer er een lid van het koninklijk huis jarig was, werd dit uitbundig gevierd. Haar hele huis werd versierd en vele buurtbewoners volgden haar voorbeeld. De wijkbewoners hadden er bij de gemeente in 1883 dan ook op aangedrongen dat hun park Oranjepark zou moeten gaan heten.

Naast de liefde voor het Oranjehuis, bleek dat de vereniging ook de ontwikkeling van de kinderen hoog in het vaandel had staan. Zij nam namelijk het initiatief tot de aanleg van de eerste openbare kinderspeelplaats in Utrecht.

Daarnaast richtte de vereniging verschillende onderafdelingen op. Bijvoorbeeld de bekende zangvereniging Juliana. Deze vereniging had veel jonge leden. Zij kreeg vaak uitnodigingen om elders op te treden. Ook de gymnastiekvereniging 'Excelsior' was toentertijd populair bij de jeugd, die lichamelijk ontwikkeld werd om gestaald hun plaats in de maatschappij in te nemen. Daarnaast was er de enthousiaste muziekvereniging 'Oranje Nassau', die vele concerten gaf en vaak optrad tijdens concoursen. Bij andere onderafdelingen van de vereniging konden de buurtbewoners handwerken, knutselen, volksdansen en tochtjes maken met de 'Jan Plezier'. Alle activiteiten waren voor jong en oud toegankelijk. De entreprijs was f 0,10. Voor de meeste kinderen uit de arme gezinnen bleek deze contributie vaak te hoog te zijn, vooral in economisch zware jaren. Kinderen van buiten de wijk namen hun plaatsen dan in.

Na de Eerste Wereldoorlog lag het park er verwaarloosd bij. Bij het veertigjarig bestaan in 1923 kreeg het een opknapbeurt. Er werd een muziektent en een gymnastieklokaal gebouwd. Voor de kinderen werd er een draaimolen, een schommel en een wip gekocht en een nieuwe zandbak aangelegd. Op 10 juli 1923 werd het nieuw-ingerichte park heropend. Een feit dat ook in het Utrechts Nieuwsblad niet onvermeld bleef.

Een jaar later kreeg de Vereniging op initiatief van de leden een eigen gebouw, dat op 27 november 1924 werd geopend onder de naam 'Oranje-huis'. In 1924 bereikte het verenigingsleven overigens haar hoogtepunt. Er was een biljartzaal en een bibliotheek en de diverse onderafdelingen, die het 'Oranje-huis' gebruikten als repetitieruimte, gaven regelmatig opvoeringen buiten de stad of in de muziektent in het park.

In het al eerder genoemde gedenkboekje werd het Oranjepark door de buurtbewoners beschreven als een klein en eenvoudig park, dat het middelpunt vormde van wijk C. Het was een bron van genoeg voor de omwonenden. Het grasveld in het park was speelterrein van de jeugd en toevluchtsoord voor de ouderen.

Helaas was het plezier dat de Utrechters beleefden aan het park van korte duur. Tussen de beide wereldoorlogen bracht de modernisering grote veranderingen in de binnenstad teweeg. Het Vredenburg en de Lange Viestraat groeiden bijvoorbeeld uit tot een nieuw centrum. Ook het drukker wordende verkeer vroeg om meer ruimte. Op initiatief van de gemeente werden daarom vele nieuwe wegen aangelegd om het stedelijk leven efficiënter te maken. Een grote verkeersweg, die de binnenstad moest verbinden met de kort tevoren aangelegde woonwijken in Pijlsweerd en Ondiep, werd onder andere door wijk C gepland. Dit had tot gevolg dat enkele jaren na de grootse viering van het vijftigjarig bestaan, het Oranjepark op 30 september 1939 door de vereniging moest worden gesloten. Daarmee verdween een uniek stukje Utrecht, waarvan de meeste huidige stadsgenoten het bestaan zijn vergeten.

*Linda Westerink,
Rigterskamp 18, 1261 TW Blaricum*

*Irjan Aarten
Jac. van Campenlaan 34, 1222 KM Hilversum*

Literatuur:

*Hulzen, A. van en A.H.M. van Schaik,
Honderd jaar Utrecht, de Utrechters en hun vrije tijd', in: Als de dag van gisteren 3 (Zwolle 1989)*

Struick, J.E.A.L., Utrecht door de eeuwen heen (Utrecht 1984)

Zijlstra, B., Parken in Utrecht, de geschiedenis van de Utrechtse stadsparken (Utrecht 1988)

'Vereniging het Oranje park Utrecht 50 jaar, 1883-1933'.

'Oranje park en wijk C, een rijk verleden'.
Tekst behorende bij de fototentoonstelling gehouden t.g.v. het 5-jarig bestaan van Buurthuis wijk C op 1 december 1989

*NB. De foto op de omslag van dit Maandblad geeft een gezicht op het Oranjepark in 1906 vanuit het noordwesten. Op de achtergrond is de toren van de Jacobikerk te zien.
Foto: G.A.U. TA G 1.71*

Mevrouw J.C. Jongbloed-Gerritsen
1903-1991

Op de laatste Najaarsledenvergadering hebben de aanwezigen met een moment stilte afscheid genomen van mevrouw Jongbloed. Zij is op 30 september 1991 op 88-jarige leeftijd overleden. Van 1969 tot 1980 was zij bestuurslid van de vereniging en zij betoonde zich met name actief bij het organiseren van excursies en het onderhouden van externe contacten. Na haar terugtreden werd zij benoemd tot erelid van de vereniging. Wij gedenken haar met respect.

Het bestuur